

**GGZ binnen de muren van het
mbo**

Een pilot bij Albeda, Lentiz, STC en
Zadkine

Colofon

Titel	GGZ binnen de muren van het mbo
Auteur	Karel Kans, Manouk van den Brink. M.m.v. Naomi van Loo en Benedicte Bombala
Versie	Eindrapport
Datum	25-9-2020
Project	GGZ binnen de muren van het mbo (000375)

ECBO is het expertisecentrum voor onderzoek en kennisvraagstukken rondom bijvoorbeeld professionalisering van docenten, aansluiting van onderwijs op de arbeidsmarkt, basisvaardigheden en in-, door- en uitstroom van studenten. ECBO doet wetenschappelijk verantwoord beleids- en praktijkgericht onderzoek in het onderwijs en op het snijvlak van onderwijs en arbeidsmarkt, en verspreidt deze kennis. Onze expertise: onderzoek met impact.

ECBO
Postbus 1585
5200 BP 's-Hertogenbosch
Tel: 073-6872500
www.ecbo.nl

© ECBO 2020

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, op welke andere wijze dan ook, zonder vooraf schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voorwoord

Voor u ligt het evaluatierapport van de pilot 'GGZ in het mbo'. In deze pilot zijn er drie ggz-psychologen van Avant sanare aan de slag gegaan op vier mbo-scholen uit de regio Rijnmond als extra kracht op de al bestaande ondersteuningsstructuur. Een team van onderzoekers van expertisecentrum beroepsonderwijs (ECBO) heeft parallel aan de pilot een monitoring- en evaluatieonderzoek naar de pilot uitgevoerd. De resultaten zijn gebundeld in deze rapportage.

Het onderzoek is in belangrijke mate gebaseerd op de ervaringen van diverse betrokkenen met de pilot. Het perspectief van de studenten is onderzocht met behulp van een elektronische enquête en aanvullend verdiepende telefonische interviews. Met docenten en medewerkers van de ondersteuningsstructuur in de scholen zijn online groepsgesprekken gevoerd of, wanneer dit niet mogelijk bleek, zijn er telefonische interviews afgenomen. Ook zijn de managers van de ondersteuningsteams in de scholen en de psychologen van Avant sanare geïnterviewd. Tot slot hebben de psychologen informatie bijgehouden over het aantal studenten dat zij begeleiden. Ook zijn de psychologen betrokken geweest bij het uitzetten van de elektronische enquête, onder de studenten uitgezet.

De uitvoering van het onderzoek vond plaats midden in de periode dat scholen moesten sluiten vanwege het Coronavirus, waardoor deze periode voor veel studenten en medewerkers in het onderwijs hectisch was. Voor de studenten komt daar nog bij dat de aanleiding voor deelname aan de pilot veelal persoonlijke, gevoelige zaken betreft. Desondanks hebben alle betrokkenen tijd vrijgemaakt om openhartig met de onderzoekers in gesprek te gaan over de pilot. Hierbij willen wij alle betrokkenen hartelijk bedanken voor hun medewerking aan het onderzoek.

Het onderzoeksteam van ECBO

Samenvatting

Onderzoek naar de pilot ggz in het mbo

De vier Rijnmondse mbo-scholen Albeda, Lentiz, STC en Zadkine voeren in het schooljaar 2019-2020 een pilot uit waarbij ggz-ondersteuning voor studenten binnen de school wordt aangeboden. De pilot beoogt een bijdrage te leveren aan het voorkomen van het voortijdig schoolverlaten (vsv) van studenten. Parallel aan de uitvoering van de pilot is door Expertisecentrum Beroepsonderwijs (ECBO) een evaluatieonderzoek uitgevoerd naar de opbrengsten van de pilot. Het onderzoek is erop gericht om inzichtelijk te maken of de beoogde meerwaarde van de pilot voor de verschillende stakeholders in de school wordt bereikt. In dit rapport wordt verslag gedaan van dit onderzoek.

Aanpak

Er is op diverse manieren informatie over de pilot en de opbrengsten verzameld.

- Er zijn (groeps)interviews uitgevoerd met een deel van de begeleide studenten, met medewerkers uit onderwijsteams en uit de ondersteuningsstructuur van de scholen en met de psychologen die de ggz-ondersteuning verzorgen.
- Er is een elektronische enquête uitgevoerd onder studenten, waarop door een derde van de begeleide studenten is gereageerd.
- Door de psychologen is informatie aangeleverd over onder meer het aantal ondersteunde studenten en de meest voorkomende problematieken.

Uitvoering van de pilot: 76 studenten begeleid

De uitvoering van de pilot zag er op hoofdlijnen als volgt uit.

- Het moment waarop de pilot is gestart verschilt per school, van midden oktober 2019 tot februari 2020.
- In de periode tot en met maart 2020 zijn er op alle scholen bij elkaar 76 studenten begeleid.
- Op het moment van uitvoering van het onderzoek zijn nog geen trajecten afgerond.
- De psychische problematiek van de studenten die ondersteund worden is divers en bij de meeste studenten is er sprake van een combinatie van problematieken. Het meest komt stemmingsproblematiek voor. Een kwart van de ondersteunde studenten heeft hier mee te maken. Het gemiddelde verzuim onder de studenten is hoog.
- Een aanzienlijk deel (ruim 40%) van de studenten heeft al eens psychologische begeleiding gehad; ongeveer een kwart staat op een wachtlijst voor ggz; iets minder dan een kwart zegt naar ggz-ondersteuning te zijn verwezen, maar daar nooit goed te zijn aangekomen.

Opbrengst: snellere toegang ggz-ondersteuning, waardevolle begeleiding

De pilot heeft verschillende opbrengsten. Studenten ervaren de volgende opbrengsten.

- Ggz-ondersteuning is in de pilot laagdrempeliger dan daarbuiten. Dat komt ten eerste door een grote verkorting van de wachttijd voor een eerste gesprek. In de pilot gaat het om 2 à 3 weken, terwijl dit voor reguliere ggz-ondersteuning al gauw 10 weken bedraagt. Ook maakt het uit dat de ondersteuning in de omgeving van de student wordt geboden en dat de psychologen voor de studenten makkelijk bereikbaar zijn.
- In gevallen waarin dit nodig is, verloopt de doorverwijzing naar externe ggz-ondersteuning beter.

- Studenten zeggen profijt te hebben van de begeleiding die zij krijgen. In een aantal gevallen kan gesteld worden dat de begeleiding bijdraagt aan de kans dat de student de opleiding positief afrondt.

Daarnaast zijn er opbrengsten die ervaren worden door de onderwijs- en ondersteuningsmedewerkers van de school. Medewerkers zijn blij met de aanwezigheid van de psycholoog, ten eerste omdat ze kunnen leren van de expertise van de psycholoog en ten tweede omdat de psychologen hen moeilijke casussen uit handen nemen zodat zij zich zelf meer kunnen concentreren op hun eigenlijke begeleidings- of onderwijstaken.

Conclusie onderzoek: pilot creëert extra voorwaarden voor voorkoming vsv

Onze hoofdconclusie luidt dat de inzet van studentpsychologen condities creëert waarmee die de kans op het succesvol afronden van de schoolloopbaan vergroten. Deze conclusie trekken wij op grond van de volgende constatering.

- De expertise die de psychologen meebrengen is in grote mate aanvullend op de expertise die al in de scholen aanwezig is.
- De toegang tot ggz-ondersteuning is dankzij de pilot laagdrempeliger geworden. Dit maakt het aannemelijk dat een aantal risico's kleiner wordt, namelijk dat problematiek onnodig verergert terwijl de student op de wachtlijst voor externe ggz staat en mogelijk ergens in dit traject afhaakt, en het risico dat de mbo-school de student uit beeld verliest.
- Bij in ieder geval een deel van de doelgroep die met de pilot wordt bereikt, is er een risico op vsv. Een deel van deze studenten zegt dankzij de ondersteuning van de psychologen te verwachten dat zij de opleiding toch afmaken.

Aanbevelingen

Op grond van de opbrengsten van de pilot zoals ze uit dit onderzoek naar voren komen, verdient het aanbeveling om de pilot voort te zetten. Bij voorzetting van de pilot bevelen wij aan om aandacht te besteden aan de volgende punten.

- Bereid als school de komst van de psycholoog voor door voorafgaand aan de komst al te bepalen welke casussen door de psycholoog opgepakt zouden kunnen worden en een intensieve kennismaking te faciliteren. Een uitwisseling van expertisegebieden moet hier onderdeel van uitmaken, om te komen tot maximale complementariteit.
- De situatie per school verschilt. Maak daarom als school eigen bewuste afwegingen in de zichtbaarheid van de psycholoog, die bepalend zijn voor de mate van laagdrempeligheid. Houd daarbij rekening met de toestroom van studenten en hoe de psycholoog het meest effectief kan worden ingezet.
- Heb oog voor de balans tussen tijd die aan begeleiding van studenten wordt besteed en andere werkzaamheden zoals overleg en kennisdeling.
- Onderzoek mogelijkheden om sneller of direct de crisisdienst in te kunnen schakelen.

Inhoudsopgave

Inleiding	1
Aanleiding.....	1
Doel en onderzoeksvragen	1
Aanpak	2
Leeswijzer	4
1 De pilot ggz-ondersteuning in het mbo.....	5
1.1 Beoogde inrichting van de ggz-ondersteuning	5
1.2 Uitvoering van pilot in de praktijk	7
1.3 De begeleide studenten	9
1.4 Deelconclusie	11
2 Opbrengsten van de pilot.....	12
2.1 Opbrengsten voor de student	12
2.2 Opbrengsten voor medewerkers	17
2.3 Deelconclusie	19
3 Doorontwikkeling van de pilot	20
3.1 Sterke punten	20
3.2 Knelpunten	21
3.3 Noodzakelijke condities	23
3.4 Mogelijkheden doorontwikkeling	24
3.5 Deelconclusie	24
4 Conclusies	26

Inleiding

Aanleiding

Vier mbo-scholen uit de regio Rijnmond, namelijk Albeda, Lentiz, STC en Zadkine, voeren in het schooljaar 2019-2020 een pilot uit waarbij ggz-ondersteuning voor studenten op een locatie van de school wordt aangeboden. Op elke school is gedurende de pilot een psycholoog van ggz-instelling Avant sanare aanwezig die de reeds bestaande ondersteuningsstructuur aanvult en ondersteunt in de opvang en begeleiding van studenten met psychische en complexe psychische problematieken. Dit betreft voor een deel studenten die langere tijd op de wachtlijst staan voor externe ggz-hulp. De pilot beoogt een bijdrage te leveren aan het voorkomen van het voortijdig schoolverlaten (vsv) van studenten, door hen met behulp van ggz-ondersteuning de juiste handvatten te bieden om te kunnen omgaan met hun problemen en zo hun schoolloopbaan succesvol te voltooien. Voor deze pilot is een subsidie toegekend door het Bestuurlijk Overleg Vsv Rijnmond.

Parallel aan de uitvoering van de pilot is door Expertisecentrum Beroepsonderwijs (ECBO) een evaluatieonderzoek uitgevoerd naar de opbrengsten van de pilot. De subsidiegever van de pilot heeft het onderzoek als voorwaarde gesteld voor de verstrekking van de subsidie. De resultaten van het onderzoek kunnen door de scholen worden gebruikt in de verantwoording van de subsidiegelden voor het schooljaar 2019-2020 en biedt het input voor gesprekken met gemeenten over de eventuele voortzetting van het ondersteuningsaanbod na afronding van de pilotfase. Daarnaast biedt het onderzoek aanknopingspunten voor de verdere inrichting van het ondersteuningsaanbod. In dit rapport doet ECBO verslag van het onderzoek.

Doel en onderzoeksvragen

De opdrachtgever heeft vooraf een drietal kerndoelen voor het evaluatieonderzoek geformuleerd.

- 1 het verkrijgen van inzicht in de bijdrage die het ggz-aanbod levert aan de ondersteuningsstructuur en het voorkomen van verzuim;
- 2 het geven van een advies over de wijze waarop de ggz-ondersteuning in de toekomst het best voortgezet kan worden;
- 3 het verantwoorden van de subsidiemiddelen aan het bestuurlijk overleg vsv.

ECBO richt zich in dit onderzoek op de doelen 1 en 2: de effecten van de pilot op vsv en de leerpunten voor een vervolg. Het betreft geen exacte effectmeting van de invloed van de pilot op de omvang van vsv, of een vergelijking van de kosten en de baten van de pilot in kwantitatieve zin. Dit is gezien de omvang van de pilot en de doorlooptijd van het onderzoek niet mogelijk. Het resultaat van de pilot dat onderzocht wordt is de mate waarin de pilot condities creëert die kunnen bijdragen aan het voorkomen van vsv. De verantwoording van de subsidiemiddelen aan het bestuurlijk overleg wordt door de scholen zelf uitgevoerd. In dit onderzoek beogen we antwoord te geven op twee

onderzoeksvragen:

- 1 Wat is de meerwaarde van de pilot (het ggz-aanbod in de scholen) ten opzichte van het reguliere ggz-aanbod? In het bijzonder: wat is de opbrengst van de pilot ten aanzien van het voorkomen van vsv?
 - a Hoe zie het traject om toegang te krijgen tot ggz-ondersteuning eruit buiten de pilot?
 - b Hoe ziet het traject om toegang te krijgen tot ggz-ondersteuning eruit in de pilot?
 - c Hoe is de pilot uitgevoerd?
 - d Wat zijn de opbrengsten van de pilot?
 - e In hoeverre draagt de pilot eraan bij dat studenten hun schoolloopbaan succesvol kunnen voltooien?

- 2 Welke leerpunten zijn er voor het vervolg van de pilot?
 - a Wat zijn de sterke punten van de pilot?
 - b Welke knelpunten worden in de uitvoering van de pilot ervaren?
 - c Welke condities zijn nodig om de sterke punten te continueren c.q. uit te bouwen en de knelpunten aan te pakken?

Aanpak

Het onderzoek is erop gericht om inzichtelijk te maken of de beoogde meerwaarde van de pilot voor de verschillende stakeholders in de school wordt bereikt.

Studenten

De gewenste meerwaarde voor de studenten is om hen van betere toegang tot ggz-ondersteuning te voorzien, die zich uitdrukt in een korter traject voor de student om tot de juiste ondersteuning te komen.

Om de opbrengst voor studenten in beeld te brengen zijn drie informatiebronnen gebruikt:

- elektronische vragenlijst;
- verdiepende telefonische interviews;
- door de psychologen bijgehouden gegevens over de ondersteuningstrajecten.

Elektronische vragenlijst

Studenten die gebruik hebben gemaakt van de ondersteuning is gevraagd om over de ondersteuning een vragenlijst in te vullen, die door de psychologen onder de studenten is uitgezet. Hierin is gevraagd naar de toegankelijkheid van de ondersteuning, in hoeverre deze aansloot bij hun vraag, of zij hierover tevreden waren en of het effect heeft gehad op de kans dat zij hun opleiding zullen afronden. 25 studenten hebben de vragenlijst ingevuld.¹ De grootste scholen met de hoogste respons (Zadkine, Albeda) zijn ook de grootste scholen en de pilot loopt hier ook al langer dan bij de kleinere scholen (STC en

¹ Half maart waren er 76 studenten verspreid over de 4 scholen die van de psychologen ondersteuning ontvingen of hadden ontvangen. De respons biedt op aanknopingspunten op hoofdlijnen over hoe de ondersteuning van de psychologen door de studenten beleefd is, maar is te klein om beschouwd te kunnen worden als een representatieve steekproef uit de groep behandelde studenten.

Lentiz). 40% van de respondenten is jonger dan 18 jaar en 52% is tussen de 18 en 23 jaar oud.

Tabel 1: Respons naar school en leeftijdscategorie (n=25)

Albeda	32%
Lentiz	12%
STC	12%
Zadkine	44%
Totaal	100%
Jonger dan 18	40%
18-19	32%
20-22	20%
23 of ouder	8%
Totaal	100%

Verdiepende interviews

Ter verdieping hebben er zeven interviews plaatsgevonden met studenten die onder begeleiding van de psycholoog waren. Aanvankelijk was de gedachte om een groepsinterview met studenten van diverse scholen te organiseren. Vanwege het Coronavirus zijn telefonische interviews uitgevoerd. In de gesprekken is ingegaan op de ervaringen met de ondersteuning voor de psycholoog en wat het voor hen heeft opgeleverd. Er is niet ingegaan op specifieke problematiek van de studenten.

Datagegevens trajecten psychologen

Ten derde hebben de psychologen informatie bijgehouden over het aantal studenten, hun psychische problematiek, duur van de ondersteuning, of zij al met externe ggz-ondersteuning in contact zijn geweest en hun absentie. Resultaten hiervan zijn op diverse plekken in dit rapport benut.

Medewerkers in de ondersteuningsstructuur

De pilot beoogt door uitwisseling tussen de psychologen en de medewerkers van de scholen ondersteuning te bieden in het omgaan met studenten met een (mogelijke) ggz-ondersteuningsbehoefte. Het verrijkt het handelingsperspectief van medewerkers uit de ondersteuningsstructuur.

De medewerkers uit de ondersteuningsstructuur zijn in twee focusgroepengesprekken bevestigd over onder meer hun bekendheid met de pilot en de betekenis ervan voor hun werk. Aan het eerste focusgroepengesprek hebben medewerkers van Albeda en Zadkine, deelgenomen. Aan het tweede gesprek medewerkers van Lentiz en STC.

Medewerkers uit de onderwijsteams

Leden van de onderwijsteams, zoals onderwijsleiders, studieloopbaanbegeleiders (slb'ers) /mentoren en andere docenten kunnen van de uitwisseling van kennis en inzichten met de psycholoog profiteren door te sparren over specifieke casussen of door kennisuitwisseling in het algemeen.

De opzet was om ook met medewerkers uit de onderwijsteams gemengde groepsgesprekken te voeren. Vanwege de uitbraak van de Coronapandemie, bleek het

moeilijk om de oorspronkelijke geplande gesprekken doorgang te laten vinden. Uiteindelijk zijn van alle scholen docenten geïnterviewd. Deze interviews vonden plaats in de vorm van een online groepsgesprek met docenten van één school, door aansluiting bij een online groepsgesprek met de medewerkers ondersteuningsstructuur of via telefonische interviews.

Aanvullende onderzoeksactiviteiten

Er zijn bij de start van het onderzoek interviews uitgevoerd met de managers van de ondersteuningsstructuur van de vier scholen, om bij aanvang een goed beeld te hebben van de ondersteuningsstructuur op iedere school en de wijze waarop de pilot in de scholen is georganiseerd. Daarnaast zijn in de loop van het onderzoek de drie psychologen geïnterviewd over hun ervaringen.

Impact Corona op het onderzoek

De Coronapandemie, die tijdens de uitvoering van de pilot en het onderzoek uitbrak, heeft substantieel invloed gehad op zowel de uitvoering van de pilot als het onderzoek. In hoofdstuk 1 gaan we in op de invloed van Corona op de uitvoering van de pilot. Voor het onderzoek betekende Corona dat er voor de groepsinterviews met medewerkers en studenten andere oplossingen gevonden moesten worden. Het focusgroepgesprek met studenten is vervangen door zeven individuele interviews per telefoon. De bijeenkomsten met medewerkers hebben online plaatsgevonden. We troffen de onderwijsmedewerkers in een zeer drukke periode, waarin zij hals over kop vorm moesten geven aan het onderwijs op afstand. Daardoor konden niet altijd alle medewerkers aansluiten, en zijn er ook enkele telefonische interviews gehouden.

Leeswijzer

In hoofdstuk 1 **'De pilot ggz-ondersteuning in het mbo'**, wordt de opzet van de pilot toegelicht. Er wordt uiteengezet hoe de pilot in de scholen is uitgevoerd en hoe de ondersteuning voor studenten met een ggz-vraag er zonder en met pilot uitziet.

In het tweede hoofdstuk, **'Opbrengsten van de pilot'**, gaan we in op de opbrengsten van de pilot voor de studenten en diverse medewerkers van de scholen.

Hoofdstuk 3, **'Doorontwikkeling van de pilot'**, laat zien wat de sterke punten van de pilot zijn en op welke punten verbetering mogelijk is. Ook schetsen we de condities die nodig zijn voor een goede uitvoering van de pilot. Dit hoofdstuk levert aanbevelingen voor een eventueel vervolg van de pilot.

In hoofdstuk 4 **'Conclusies'** maken we de balans op van de pilot, beantwoorden we onderzoeksvragen en doen we aanbevelingen voor een vervolg van de pilot.

1 De pilot ggz-ondersteuning in het mbo

In dit hoofdstuk staat de vraag centraal hoe de pilot een aanvulling vormt op de bestaande ondersteuning in de onderwijsinstellingen. We kijken eerst naar de inrichting van de ondersteuning voor studenten met een behoefte aan ggz-ondersteuning, waarbij we de oude situatie vergelijken met hoe dit in de pilot wordt beoogd. Vervolgens kijken we naar een aantal uitvoeringsaspecten van de pilot. Tenslotte besteden we aandacht aan het aantal studenten dat met de pilot wordt bereikt en met welke problematieken.

1.1 Beoogde inrichting van de ggz-ondersteuning

Situatie voor de pilot

De inrichting van de ondersteuningsstructuur is in de vier scholen die deelnemen aan de pilot op hoofdlijnen hetzelfde, maar verschilt op sommige onderdelen. Alle scholen hebben teams van ondersteuners die centraal of per locatie georganiseerd zijn. De naamgeving van dit team verschilt per school (zorgteam, plusteam, ondersteuningsteam). We gebruiken in dit rapport de term *ondersteuningsteam*. De ondersteuningsteams beschikken over diverse expertisegebieden waarmee studenten ondersteund kunnen worden bij niet-onderwijsgerelateerde vragen.

Er zijn verschillende *functies en expertisegebieden* in de ondersteuningsstructuur ondergebracht, zoals schoolmaatschappelijk werker (smw'er), zorgcoördinator (zoco) of senior begeleider, loopbaanbegeleider, schoolverpleegkundige, gezondheidscoach en gedragscoach. Enkele specifieke expertisegebieden zijn op sommige scholen wel en op andere niet aanwezig, bijvoorbeeld een studentpsycholoog of gedragswetenschapper voor entree en/of niveau 2, een autisme-deskundige en een gezinsspecialist/gestalttherapeut.

In de standaard situatie worden ondersteuningsvragen van studenten gesignaleerd door de studieloopbaanbegeleider (slb'er) of mentor van de student. De slb'er zorgt ervoor dat de student met ondersteuningsvragen bij het ondersteuningsteam van terecht komt. Daarvoor zijn digitale formulieren beschikbaar, maar er kan ook op andere manieren contact worden opgenomen.

In een gesprek met de student onderzoekt een medewerker uit het ondersteuningsteam de vraag van de student. Dit gesprek wordt gevoerd door een zorgcoördinator of een andere medewerker zoals een schoolmaatschappelijk werker. Bij enkele scholen worden alle aangemelde casussen in een zorgoverleg besproken. Het is meestal de zoco die ervoor moet zorgen dat de student in contact komt met een medewerker met de juiste expertise.

Indien geconstateerd wordt dat voor de vraag van de student binnen de onderwijsinstelling geen expertise aanwezig is, wordt er *opgeschaald naar externe zorg*. Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer er ggz-ondersteuning vereist is. De zoco of een andere begeleider zorgt ervoor dat de student wordt doorverwezen naar de huisarts of het wijkteam, afhankelijk van de woonplaats van de student. Via de huisarts en eventueel

nog de praktijkondersteuner bij de huisarts (POH) kan de student toegang krijgen tot ggz-ondersteuning.

Dit traject is complex, omdat het over veel schijven gaat en het duurt lang.² Als dit traject te lang duurt, bestaat het risico dat de problematiek verergert en/of dat de student op een gegeven moment niet meer bereikbaar is voor de ondersteuner. Een enkele school wijdt de complexiteit of lengte van het traject met doorverwijzing mede aan het gebrek aan netwerk van de school met externe behandelaars.

In de ondersteuningsstructuur zijn er tussen de scholen ook enkele verschillen.

- Mede naar aanleiding van het advies van het NJi zijn sommige scholen de ondersteuning anders gaan inrichten.³ Het NJi adviseert onder meer om er voor te zorgen dat er presentie en nabijheid is van steun en bekendheid van de student met de (jeugd)hulpverlener. Ook adviseert NJi één contactpersoon voor student en professionals. Sommige colleges van de scholen hebben de structuur daarom aangepast en de ondersteuning directer verbonden met het onderwijs, bijvoorbeeld door per klas vanuit het ondersteuningsteam één persoon met een generieke rol aanpreekpunt te maken. Dit is nog niet overal doorgevoerd waardoor zich binnen een mbo-school verschillen kunnen voordoen in de wijze waarop de ondersteuning is georganiseerd. Ook is er een onderwijsinstelling die medewerkers in de rol van zorgcoördinator verbindt aan diverse colleges van de instelling, zodat er voor de studenten een duidelijk aanspreekpunt is.
- Een andere aanpak om de afstand tussen onderwijs en ondersteuning te verkleinen is te werken met zorgadviesteams (ZAT)⁴. Belangrijk hierin is de rol van de zorgdocent; een lid van het onderwijsteam dat ervoor moet zorgen dat ondersteuningsvragen vroegtijdig gesignaleerd worden. Naast snelle signalering kan het werken met een ZAT en zorgdocenten bijdragen aan een warme overdracht. Het kan ook een spanningsveld opleveren als er onduidelijkheid is over de verschillende zorgrollen.
- Binnen instellingen worden er ook alternatieve routes ontwikkeld voor de student om met het ondersteuningsteam in contact te komen. Dan hoeft de route niet per se via de slb'er en zoco te verlopen, maar kan de aanmelding gedaan worden door bijvoorbeeld de student zelf, ouders of de schooldirectie. Via activiteiten, zoals inloopspreekuren of informatiebijeenkomsten worden studenten bekend gemaakt met het ondersteunings-aanbod. Studenten kunnen zichzelf per e-mail aanmelden voor een afspraak voor aanvullende ondersteuning. Ondersteuners op één van de participerende scholen geven aan bewust te werken aan een welkom gevoel voor studenten door altijd de deur van het kantoor van het ondersteuningsteam open te hebben en een pot snoep op tafel te zetten.

² Van aanmelding tot start intake kan 4 weken duren. Tot start behandeling kan het totale traject 14 weken duren (Treeknorm). Binnen deze periode vindt ook een diagnose plaats. Zie:

https://www.denederlandseggz.nl/getmedia/bc58b27e-710d-4235-a109-dd1135601f73/deNederlandseggz_factsheetwachttijden_juli2019.pdf

³ NJi (2017). *Op weg naar nog effectievere ondersteuning en hulpverlening voor Rijnmondse mbo-studenten. Onderzoek naar inrichting samenwerking mbo, jeugdhulp en ondersteuning. Samenvatting & advies*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.

⁴ Een ZAT (Zorg AdviesTeam) is een multidisciplinair overleg van professionals van het ondersteuningsteam met aanvullende disciplines zoals jeugdverpleegkundige of zoals nu de psycholoog om samen leerlingen met complexe begeleidings- en ondersteuningsvragen vragen snel passende hulp te bieden.

- Andere verschillen hebben te maken met de aanwezige expertise binnen het team, de gebruikte terminologie en de exacte rol van de zoco.

Beoogde inrichting van de pilot

Op elke mbo-school wordt één studentpsycholoog gepositioneerd. Vanwege de omvang van de scholen hebben Albeda en Zadkine elk een eigen psycholoog. Een derde psycholoog verdeelt haar tijd over de twee kleinere scholen, namelijk STC en Lentiz. Iedere psycholoog is verbonden aan een locatie. Er is één vast gezicht per school, zodat de binding met het onderwijs wordt gestimuleerd en de psycholoog de context van de school goed kan leren kennen.

De psychologen zijn gepositioneerd in de ondersteuningsteams. De manier voor studenten om contact te krijgen verloopt in principe via dezelfde weg als voor de andere zorg: via de slb'er, de zoco of een andere medewerker naar de juiste expertise uit het ondersteuningsteam. De reden hiervoor is te voorkomen dat de studentpsychologen aanmeldingen krijgen die in principe ook door andere expertises opgepakt kunnen worden.

Het grote verschil met de situatie vóór de pilot, is dat er voor de scholen een extra interne escalatiemogelijkheid is gekomen. Escalatie betekent dus niet meer automatisch de inschakeling van externen. Het traject naar ggz-ondersteuning via huisarts en wijkteams kan veelal in zijn geheel vermeden worden, of anders gecontroleerder en gericht worden ingezet. In ongeveer tien gesprekken kan de psycholoog de student helpen met het aanpakken van de ondersteuningsvraag, of, indien dat toch nodig is, de verwijzing naar de externe hulpverlening verzorgen. De verwachting is dat de psycholoog dit beter kan dan de bestaande ondersteuningsteams in de school. Eén van de scholen geeft aan dat de verwijzing naar externe zorg een verbeterpunt voor de school was.

Daarnaast verwachten de scholen voordeel te hebben van de aanwezigheid van de psycholoog doordat medewerkers van de school met de psycholoog over casussen kunnen sparren en er kennisoverdracht kan plaatsvinden (terloops interveniëren, door contact 'in de wandelgangen'). Dit betreft informeel contact, er is in de scholen geen formele rechtstreekse lijn van docenten naar de psycholoog.

1.2 Uitvoering van pilot in de praktijk

Start en caseload

De pilot is in de verschillende instellingen op verschillende momenten gestart: dit verschilde van ongeveer half oktober 2019 tot februari 2020. Zoals beoogd maken de psychologen onderdeel uit van de ondersteuningsteams en nemen daar ook deel aan de overleggen. Tussen de scholen is er verschil in de snelheid waarmee de psycholoog met casussen aan de slag kon gaan. Bij twee scholen lagen de casussen al voor de psycholoog klaar en kon er direct worden gestart met het begeleiden van studenten. Het kennismakingsprogramma dat voor de psycholoog was gemaakt, kwam de landing van de psycholoog in de school ten goede.

Bij de twee kleinere scholen heeft het enige opstarttijd gekost voor de psycholoog aan de slag kon. Het bekend raken met de ondersteuningsmedewerkers en het onderwijsgevend personeel en ook het oppakken van casussen duurde wat langer dan verwacht. Zo waren op deze scholen de meeste studenten met een ondersteuningsbehoefte al ondergebracht bij reguliere ondersteuningsmedewerkers en moesten zij worden voorbereid op een andere hulpverlener. Ondersteuningsmedewerkers van twee scholen geven aan dat zij aanvankelijk geen goed zicht hadden op de aanvullende expertise van de psycholoog. Ook was er op een school sprake van ziekte van een zorgcoördinator, waardoor de overdracht van casussen wat langer duurder. In een van deze scholen heeft de psycholoog besloten zelf langs klassen te gaan om zich voor te stellen aan studenten en docenten, waarna het aantal studenten dat begeleid kon worden begon te groeien.

Bekendheid

Bekendheid van de pilot onder onderwijsgevend personeel, is er vooral wanneer docenten een rol hebben als zorgdocent, teamleider of omdat ze als slb'er betrokken zijn bij een student die begeleiding krijgt van de psycholoog. Er lijkt geen sprake te zijn van een brede bekendheid van de pilot onder het onderwijspersoneel. Brede bekendheid genereren was in principe ook geen onderdeel van de pilot en is ook geen voorwaarde voor succes. Prioriteit ligt, mede gezien de omvang van de formatie van de psychologen, geen. Docenten die de pilot wel kennen zien als doel van de pilot het kunnen oppakken van ondersteuningsvragen van studenten die te zwaar zijn om door de huidige ondersteuningsmedewerkers te worden opgepakt.

De ondersteuningsmedewerkers zijn goed bekend met de pilot. Het verschilt per medewerker in hoeverre de directe link met vsv bij hen bekend is. Als eerste doel zien zij ook het kunnen oppakken van zwaardere problematiek en het creëren van laagdrempelige ggz-ondersteuning.

Doorverwijzingen naar de studentpsycholoog

Ondersteunings- en onderwijsmedewerkers van de scholen vinden het prettig dat er met de komst van de psycholoog iemand is die beter zicht heeft op de zwaardere en complexere casussen en de begeleiding op zich kan nemen. In antwoord op de vraag wanneer een casus wordt overgedragen aan de psycholoog en welke casussen binnen de bestaande ondersteuningsstructuur kunnen worden opgepakt, drukken de meeste medewerkers zich uit in termen van 'licht' en 'zwaar': de zwaardere problematieken zijn voor de psychologen. Het exacte onderscheid is moeilijk aan te geven. Zaken waarvoor niet naar de psycholoog wordt doorverwezen zijn ten eerste praktische zaken, studieondersteuning en vraagstukken gerelateerd aan loopbaanbegeleiding. De medewerkers van ondersteuningsteams vinden dat ze als generalisten lichtere gevallen wel kunnen oppakken. Voor somberheid, een dipje of rouw zijn gesprekken met schoolmaatschappelijk werkers zinvol. Zaken die als zwaar worden aangemerkt vallen niet snel en makkelijk op te lossen, zoals depressie of suicidale gedachten. Als criterium voor de inzet van de psycholoog wordt wel aangehouden het in het geding komen van het schoolpresteren of het algehele functioneren van de student. Verzuim is vaak een aanleiding om te onderzoeken of er meer aan de hand is. Een van de ondersteuningsmedewerkers omschrijft het als 'waar begeleiden ophoudt en waar behandelen begint'.

Twee psychologen hebben zelf een lijst onder onderwijs- en ondersteuningsteams verspreid, waarop klachten en symptomen staan die op ggz-problematiek kunnen duiden. Doorverwijzers kunnen een student aanmelden als deze minimaal één klacht van deze lijst vertoont.

Casussen waarvoor al specifieke expertise in de scholen aanwezig is, komen in principe niet bij de psychologen terecht, hoewel dit verschilt per school. Zo merkt één van de psychologen op dat de problematiek waarmee ze te maken krijgt, heel breed is. Ze krijgt bijvoorbeeld met aangeboren aandoeningen zoals autisme te maken. Een andere school wijst erop dat zij op het gebied van autisme al veel expertise hebben, waardoor autisme-casussen juist niet naar de psycholoog worden doorverwezen.

Op verschillende treden van de ondersteuningsstructuur nemen ondersteuningsmedewerkers een dynamiek waar, waarbij medewerkers geneigd zijn om casussen lang bij zich te houden. Ondersteuningsmedewerkers ervaren soms dat onderwijsmedewerkers casussen relatief laat doorverwijzen, omdat ze denken dat ze casussen zelf moeten kunnen oplossen, of omdat ze dit graag willen. Onbekendheid met de ondersteuningsstructuur kan daarbij een rol spelen. Een enkele ondersteuningsmedewerker geeft aan dat dezelfde dynamiek ook binnen de ondersteuningsstructuur bestaat.

Ondersteuningsmedewerkers zijn soms laat met opschalen naar de psycholoog. Ook hierbij kan een combinatie van graag iets zelf willen oplossen en onbekendheid met de expertise van de psycholoog een rol spelen. Wat een hulpverlener wel of niet kan aanpakken verschilt per persoon en is een normatief stuk, aldus een van zorgcoördinatoren.

Invloed Corona op uitvoering van de pilot

De Coronapandemie is van grote invloed geweest op de uitvoering van de pilot. Door het plotselinge sluiten van de schoolgebouwen moesten de studentpsychologen direct overstappen op ondersteuning op afstand en konden zij de studenten alleen via videobellen, telefoongesprekken, e-Health, e-mail en/of WhatsApp begeleiden. Fysieke afspraken konden tot en met de meivakantie niet meer plaatsvinden. De psychologen merkten dat bij een deel van de studenten bestaande klachten of problemen door het thuis zitten werden vergroot en dat studenten die stabiel leken een terugval kregen.

De psychologen hebben minder tijd kunnen besteden aan professionalisering van het schoolpersoneel dan gehoopt. Dit komt door de sluiting van de schoolgebouwen én doordat de psychologen zich volledig moesten inzetten voor het op afstand bereiken van studenten en het bieden van extra begeleiding. Zeker bij de scholen waar de pilot als laatste van start ging, STC en Lentiz, heeft de sluiting van de gebouwen de ontwikkeling van de positie van de psycholoog in de school belemmerd. Dit geldt vooral voor de zichtbaarheid in de school en daarmee de bekendheid onder onderwijspersoneel en studenten.

1.3 De begeleide studenten

Over de periode van de start van de pilot tot aan de periode in ongeveer half maart rapporteren de psychologen dat er op de vier scholen bij elkaar 76 studenten een

ondersteuningstraject zijn gestart. Dit is exclusief studenten waarmee ook contact is geweest en die uiteindelijk afzien van behandeling of om een andere reden niet meer komen.

De psychologen hebben de voorkomende psychische problematiek geïnventariseerd. De meeste studenten met wie wel een traject wordt ingegaan hebben een combinatie van psychische klachten. Een kwart van de klachten betreft stemmingsklachten, zoals somberheid en depressie. Daarna volgt het hebben van een negatief zelfbeeld (12%) en angstproblematiek (9%). Verder valt de diversiteit aan problematieken op. Onder 'Overig' worden nog 14 verschillende problematiek genoemd, bijvoorbeeld eetproblemen, identiteitskwesaties en automutilatie.

Tabel 1.1 Meest voorkomende psychische problematiek

Problematiek	%
Stemmingsproblematiek/somberheid/depressieklachten	25%
Negatief zelfbeeld	12%
Angstproblematiek (incl. paniekaanvallen, sociale angst, excl. faalangst)	9%
Ingrijpende gebeurtenissen/trauma/neg. seksuele ervaring	7%
Suicidale gedachten	6%
Spanning/stress/overspannenheid	6%
Faalangst	4%
Middelenmisbruik/verslaving	4%
Emotieregulatie	4%
Overig (bv. eetproblemen, identiteitskwesaties, automutilatie)	24%
	100%

Bron: rapportage door Avant sanare. Percentage uitgedrukt in het aantal klachten. Als een student meerdere klachten heeft, zijn die allemaal los van elkaar meegerekend.

Op de school met het grootste aantal begeleide studenten, bedraagt de tijd tussen aanmelding en een eerste afspraak ongeveer drie weken. Bij de andere scholen ligt dit in de meeste gevallen op ongeveer twee weken. Er is ook een behoorlijke groep studenten⁵ voor wie de tijd tussen aanmelding en eerste afspraak ongeveer een maand bedraagt. De psychologen geven aan dat dit mede wordt veroorzaakt doordat studenten soms niet komen opdagen voor een eerste afspraak, of door verzoeken om uitstel.

Van ongeveer een derde tot de helft van de studenten die ondersteund worden zijn enkele aanvullende gegevens bekend⁶:

- Ruim 40% heeft al eens eerder een behandeling door een psycholoog gehad.
- Een grove schatting is dat een kwart van de studenten op een wachtlijst voor ggz staat.
- Voor ongeveer 22% geldt dat ze al eens eerder naar ggz-ondersteuning zijn verwezen, maar dat ze daar nooit goed zijn angekommen.
- Van ongeveer twee derde van de studenten is uit het leerlingvolgsysteem bekend hoe hoog hun aanwezigheid bij de lessen was in de maand van de aanmelding bij de psycholoog. Dat was gemiddeld 59%. Hieruit valt op te maken dat het verzuim onder studenten die begeleid worden hoog is. Er zijn studenten die op het moment van aanmelden helemaal geen lessen volgen.

⁵ Van de studenten waarvan bekend is hoe lang de wachttijd duurde, was dit bij 25 à 30% 21 dagen of langer. Bij de helft was het minder dan 14 dagen.

⁶ Op basis van informatie Avant sanare.

1.4 Deelconclusie

In deze paragraaf is aan de orde gekomen wat de beoogde werking is van de pilot, en hoe de pilot is uitgevoerd. De beoogde werking van de pilot is als volgt:

- Het bereiken van ggz-ondersteuning via de reguliere structuur, zonder pilot, gaat over veel schijven en duurt lang. Hierdoor kan de problematiek verergeren zonder dat er passende ondersteuning is en kunnen studenten uit beeld raken, met het risico op uitval tot gevolg.
- De bedoeling van de pilot is om het traject om ggz-ondersteuning te krijgen eenvoudiger en korter te maken en zo uitval te voorkomen.

Belangrijke inrichtingskenmerken van de pilot zijn de volgende.

- De psychologen hebben een plek in de ondersteuningsteams en zijn als het ware een plus op het ondersteuningsaanbod. De meerwaarde van de pilot voor de scholen zit in de mogelijkheid om de zorg intern op te schalen. Ondersteuners en onderwijspersoneel zien de expertise van de psycholoog als meerwaarde om zwaardere en complexere casussen op te pakken. Wat door de psycholoog wordt opgepakt hangt mede af van de reeds aanwezige expertise binnen de school en de mate waarin de diverse professionals een goed beeld hebben van elkaars expertise.
- De aanmelding voor de psycholoog verloopt in principe via het reguliere traject waarin de scholen de ondersteuning georganiseerd hebben, namelijk meestal via een slb'er en een zoco.

Tot half maart hebben 76 studenten ondersteuning van de psychologen ontvangen. Over deze ondersteuningstrajecten kunnen we het volgende concluderen.

- De route om ggz-ondersteuning te krijgen was voor deze studenten beduidend sneller en eenvoudiger dan wanneer zij de reguliere route naar externe ondersteuning hadden moeten volgen. Over het algemeen heeft een student een eerste gesprek met de psycholoog binnen twee à drie weken na aanmelding, terwijl dit in de reguliere, externe zorg naar schatting zo'n 10 weken kan duren, met ook nog een complexer voortraject.
- De meest voorkomende psychische problematiek van studenten die begeleiding krijgen van de psycholoog zijn somberheid/depressieklachten (25%) en een negatief zelfbeeld (12%). Verder valt op dat de studenten veelal met diverse soorten problematiek te maken hebben, en dat de diversiteit hiervan groot is.
- Van ongeveer twee derde van deze groep studenten is uit de registratiesystemen bekend dat in de maand van de aanmelding het verzuim relatief hoog is, waardoor schooluitval als een reëel risico voor deze groep beschouwd kan worden.

2 Opbrengsten van de pilot

In het vorige hoofdstuk is ingegaan op wat er met de pilot wordt beoogd en wat er is uitgevoerd. In dit hoofdstuk bekijken we of de beoogde opbrengsten ook worden bereikt. Eerst besteden we aandacht aan de studenten en dan aan de medewerkers.

2.1 Opbrengsten voor de student

Deze paragraaf is gebaseerd op de inbreng die studenten in de enquête en de interviews hebben gegeven. Die informatie hebben wij gelegd naast de opbrengsten die schoolmedewerkers en psychologen voor studenten zien. De opbrengsten voor de student vallen onder vier noemers te categoriseren:

- De toegankelijkheid van ggz-ondersteuning voor studenten.
- Het verloop van doorverwijzing naar externe ggz-ondersteuning.
- Verbetering van het welzijn van de student dankzij de ondersteuning of behandeling.
- Verkleining van het risico op voortijdig schoolverlaten (vsv).

Toeleiding en toegankelijkheid

Uit de enquête onder 25 studenten die gebruik hebben gemaakt van de ondersteuning, blijkt dat niet alle studenten wisten waar ze met hun hulpvraag terecht konden, voordat zij in contact kwamen met de studentpsycholoog. Iets minder dan de helft (44%) wist wel waar ze met hun vraag of probleem terecht konden (mee eens en helemaal mee eens). De meeste studenten (40%) antwoorden 'neutraal'. Wat opvalt is dat zodra het contact met de psycholoog loopt, de studenten tevreden zijn over de toegankelijkheid. 92% vond dat ze snel terecht konden, en 96% vond dat de psycholoog goed bereikbaar was.⁷

Tabel 2.1: Toegankelijkheid (n=25)

	Helemaal niet mee eens	Niet mee eens	Neutraal	Mee eens	Helemaal mee eens	N.v.t.
Ik wist van tevoren waar ik met mijn vraag/probleem terecht kon	4%	8%	40%	28%	16%	4%
Ik vind dat ik snel genoeg bij de psycholoog terecht kon	0%	0%	8%	52%	40%	0%
De psycholoog was goed bereikbaar voor mij	0%	0%	4%	32%	64%	0%

Bron: enquête studenten

Ook de geïnterviewde studenten laten zich overwegend positief uit over de toegankelijkheid van de psycholoog op hun school. Om te beginnen hebben de studenten weinig drempels ervaren om bij de studentpsycholoog terecht te komen. Studenten zijn via verschillende wegen bij de psycholoog gekomen. De geïnterviewde studenten hebben met één tot twee personen contact gehad voordat zij werden doorverwezen naar de

⁷ Op alle variabelen is onderzocht of zich significante verschillen tussen de scholen voordoen, dat blijkt niet het geval.

studentpsycholoog. Formele schakelpersonen die studenten noemen zijn de contactpersoon van het trajectbureau, de mentor, een schoolcoach, een ondersteuningsmedewerker en een stagebegeleider. Een enkele student heeft zelf het initiatief genomen om contact te zoeken met de psycholoog. Dit kan zijn op aanraden van een schoolgenoot of naar aanleiding van een bezoekje van de psycholoog in de klas. We kunnen uit de interviews niet concluderen dat een bepaalde aanpak van de school in de route naar de psycholoog, leidt tot een betere of slechtere toegankelijkheid.

Studenten vinden het om verschillende redenen gemakkelijk om met de psycholoog in contact te komen. Ze noemen de korte wachttijd voor een eerste gesprek en de toegankelijkheid van de psycholoog. Er zijn gevallen waarbij de psycholoog al voor het eigenlijke intakegesprek al handvatten en tips al gaf aan een student of docent, doordat dit makkelijk terloops kan als je op locatie bent. Het helpt dat psychologen naast de reguliere contactvormen zoals de telefoon en e-mail, ook op laagdrempelige manieren bereikbaar zijn voor de studenten. Het eerste contact met de psycholoog is voor sommige studenten per WhatsApp verlopen. In sommige gevallen werden de studenten door de psycholoog benaderd, met goedkeuring van de student zelf en hoeft de student zelf de eerste stap niet te zetten. Medewerkers uit de ondersteuningsstructuur van de scholen beamen dat de hulp voor de student makkelijker kan worden opgeschaald wanneer dat nodig is, en dat dankzij de aanwezigheid van de psycholoog in de school de drempel voor studenten om naar de psycholoog te gaan lager is geworden.

Soms zijn studenten al in aanraking geweest met (andere vormen van) hulpverlening voordat zij bij de studentpsycholoog terecht komen. Dit kan gaan om hulpverlening van het ondersteuningsteam op school of van organisaties buiten de school. In het laatste geval geven studenten aan bij de huisarts te zijn geweest met hun klachten, waarna zij werden doorverwezen naar een externe ggz-instelling.

Doorverwijzing

De lange wachttijden om toegang te krijgen tot externe ggz-ondersteuning is de belangrijkste aanleiding voor de pilot. In een aantal gevallen is doorverwijzing door de studentpsychologen naar externe ggz aan de orde, maar veelal lijken ze de problematiek binnen de richtlijn van tien gesprekken met de student zelf op te kunnen pakken.

Verschillende medewerkers van de scholen en de psychologen zelf geven aan dat het niet in de macht van de psychologen ligt om de wachttijden daadwerkelijk korter te maken voor de studenten, ze kunnen deze niet omzeilen. Wel kunnen de studentpsychologen hun bekendheid met de ggz inzetten om studenten en/of hun ouders/verzorgers te helpen bij het vinden van de juiste hulp. Docenten zien dat de studenten worden begeleid in het zoeken van passende ggz-begeleiding en dat studenten minder snel de weg kwijtraken in het voor hen vaak onoverzichtelijke web van hulpverleners. Studenten komen dan toch sneller op de juiste plek terecht. Ook kunnen de psychologen druk zetten op het proces wanneer dat nodig is: ze kunnen namens de student bellen en steviger doorvragen wanneer hulp lang op zich laat wachten. Ze spreken het benodigde jargon. De studentpsycholoog kan een begeleidende brief mee geven waardoor de hulpvraag duidelijker is voor de huisarts. Daarbij kan worden genoemd wat de studentpsycholoog heeft ingezet zodat een vervolgtraject hierop kan aansluiten. Zo kan er voorkomen

worden dat er eerst nog een praktijkondersteuner (POH) ingezet moet worden en kan gelijk specialistische zorg worden ingezet.

De medewerkers van de mbo's zien ook dat de studenten beter worden opgevangen en begeleid gedurende de wachttijd voor externe ggz-ondersteuning. Van alle ondervraagde studenten, is er één die aangaf na behandeling van de studentpsycholoog op een wachtlijst voor externe hulp te staan en gedurende die tijd in contact te zijn gebleven met de studentpsycholoog.

De interventie van de psychologen en het effect op het studentenwelzijn

Waar het voorgaande vooral gaat over het proces (toegankelijkheid, doorverwijzing), gaan we nu in op de vraag of de ondersteuning zelf bijdraagt aan het studentenwelzijn. De meeste studenten die de vragenlijst invulden of meewerkten aan een interview hadden het traject bij de psycholoog nog niet afgerond. In de onderstaande tabel staan de antwoorden van de studenten op vragen over de ondersteuning van de psychologen.

Tabel 2.2: Begeleiding/behandeling (n=25)

	Helemaal niet mee eens	Niet mee eens	Neutraal	Mee eens	Helemaal mee eens	N.v.t.
Ik heb mij bij de psycholoog op mijn gemak gevoeld	0%	0%	24%	32%	44%	0%
De begeleiding/behandeling sloot aan op mijn hulpvraag*	0%	8%	28%	32%	32%	0%
Ik heb de opgestelde doelen bereikt of weet hoe ik deze kan bereiken*	0%	12%	40%	24%	24%	0%
De psycholoog heeft mij betrokken bij alle beslissingen over de begeleiding/behandeling	0%	0%	20%	24%	48%	8%
Ik voel me serieus genomen door de psycholoog	4%	0%	8%	28%	60%	0%

Bron: enquête studenten

* De antwoorden op deze vragen kunnen negatief beïnvloed zijn doordat de trajecten van de meeste studenten nog niet waren afgesloten.

De resultaten van de vragenlijst in Tabel 2.2 laten zien dat studenten ook over de begeleiding van de psycholoog overwegend positief zijn. 76% geeft aan zich goed op zijn of haar gemak te voelen bij de studentpsycholoog en 24% heeft bij deze vraag voor de optie 'neutraal' gekozen. Ook vond 64% van de studenten de begeleiding van de psycholoog goed aansluiten op hun hulpvraag en koos 28% voor de optie 'neutraal'. Het aandeel van de studenten dat vond dat zijn of haar opgestelde doelen zijn behaald steekt daarbij met 48% wat negatief af, wat kan komen doordat de meeste studenten de lijst invulden voordat hun behandeling was afgelopen. Verder zegt 72% dat de psycholoog ze heeft betrokken bij alle beslissingen en 88% voelt zich serieus genomen door de psycholoog. Een enkeling geeft aan zich niet serieus genomen te voelen.

De studenten die zijn geïnterviewd identificeerden zich met een aantal factoren die zij als

prettig hebben ervaren en wat volgens hen heeft bijgedragen aan het succes van hun traject bij de psycholoog. De meest genoemde is het hebben van een 'klik' met de psycholoog. Deze klik kwam volgens de studenten vooral tot stand door een aantal factoren. Studenten:

- hebben het gevoel dat er naar hen wordt geluisterd;
- krijgen passende opdrachten en handvatten aangereikt, waardoor zij concreet aan de slag te kunnen met hun problemen en meer grip krijgen op hun eigen situatie;
- vinden het fijn dat de psycholoog een neutraal persoon is;
- voelen zich comfortabel genoeg om zich open te stellen;
- vinden de psycholoog betrouwbaar.

Psychologen vertellen dat zij altijd bewust investeren in het opbouwen van een vertrouwensband met de student. Zowel studenten als de psychologen zien het belang in van het opbouwen van deze band met elkaar. Psychologen merken dat studenten zich pas echt durven open te stellen of tot de kern van hun probleem komen op het moment dat die band er is. Andersom geven studenten aan dat het vertrouwen in de psycholoog ervoor zorgt dat zij de opdrachten ook echt willen uitvoeren. Ook vertelde één student dat het fijn was om met een jonge psycholoog te spreken, omdat zij zich beter kon inleven in de student dan ondersteuningsmedewerkers met een groter leeftijdsverschil.

Naast de opbrengsten die direct gerelateerd zijn aan de begeleiding van de student, zijn er ook andersoortige opbrengsten. Zo speelt de psycholoog een bemiddelende rol of fungeert als 'spin in het web' wanneer ondersteuningsteams en onderwijsteams samen komen om over een casus te overleggen. Psychologen kunnen dan de leiding of coördinatie van de casus op zich nemen. Ook zijn er voorbeelden van studenten die moeilijk bereikbaar waren of uit beeld waren verdwenen, en die wel door de psycholoog werden bereikt.

Ondanks dat de ondersteuning in het algemeen goed is ontvangen, zijn er volgens de studenten ook een aantal punten die beter kunnen. Die kunnen te maken hebben met stijl, zoals door een student het niet op prijs stellen van goed bedoelde grapjes, of met praktische zaken zoals de werkdagen van de psycholoog. Eén student moest hierdoor soms kiezen tussen het bijwonen van een belangrijke les of de afspraak met de studentpsycholoog. Ook maakt een student zich zorgen over het stoppen van de hulpverlening op het moment dat de opleiding wordt afgerond.

Bijdrage aan succesvolle schoolloopbanen

Het voornaamste doel van de pilot is het vergroten van de kansen dat studenten met een ggz-ondersteuningsbehoefte succesvol zijn in hun schoolloopbaan. Waar we in het onderzoek naar kijken is of de pilot condities creëert die bijdragen aan het succesvol afronden van de opleiding. Daarvoor is het van belang dat de pilot gericht is op de doelgroep bij wie er een risico is op voortijdig schoolverlaten (vsv). Zoals in de inleiding aangegeven betreft dit onderzoek geen effectmeting naar de invloed van de pilot op de vsv-cijfers. Wat we in deze paragraaf wel doen, is nagaan of het risico op uitval bij de studenten die met de pilot zijn bereikt aanwezig is, en of de begeleiding van de psycholoog dit risico verkleint.

Een eerste aanwijzing voor het risico op uitval is de mate van absentie. Een hoge absentie is vaak een voorbode voor uitval later. Uit hoofdstuk 1 bleek al dat het verzuim relatief hoog is, voor zover bekend uit de registratiesystemen.

Verder is aan de studenten in de enquête gevraagd of zij erover getwijfeld hebben te stoppen met de opleiding, of zij verwachten de opleiding voort te zetten en of de begeleiding of behandeling van de psycholoog hieraan heeft bijgedragen. De resultaten hiervan staan in tabel 2.3.

Tabel 2.3 Voorkomen van vsv (n=25)

	Helemaal niet mee eens	Niet mee eens	Neutraal	Mee eens	Helemaal mee eens	N.v.t.
Ik heb erover getwijfeld om te stoppen met mijn opleiding	24%	20%	8%	32%	16%	0%
Ik verwacht dat ik mijn opleiding zal voortzetten	4%	0%	32%	32%	28%	4%
De begeleiding/behandeling heeft eraan bijgedragen dat ik mijn opleiding kan voortzetten	0%	20%	36%	24%	12%	8%

Bron: enquête studenten

Van de geënquêteerde studenten geeft ongeveer de helft aan dat zij twijfelden over het voorzetten van hun opleiding (48%). 44% twijfelde hier niet of weinig aan. Voor 8% van de geënquêteerden is het onduidelijk. Dat betekent dat de psychologen ook een groep studenten bereiken voor wie het risico op vsv geen rol speelde op het moment dat zij bij de psycholoog terecht kwamen. Dit beeld werd in de interviews met de studenten bevestigd. Meerdere van de geïnterviewde studenten vertelden dat zij niet twijfelden over het voortzetten van de opleiding vanwege hun problematiek. De psychologen zijn van mening dat het risico op vsv onder de studenten zeker aanwezig is, maar dat het niet speelt bij alle studenten die zij zien.

Waar 48% van de studenten twijfelde over het voorzetten van de opleiding, is 60% het eens met de stelling van dat zij verwachten hun opleiding voort te zetten. Als we inzoomen op de 48% (dit zijn 12 studenten), zien we dat 5 studenten het eens (3x) of helemaal eens (2x) zijn met de stelling dat zij hun opleiding nu verwachten af te ronden. 7 studenten beantwoorden deze vraag met neutraal: zij weten het blijkbaar nog niet zo goed. Ook hierbij kan een rol spelen dat het begeleidingstraject nog bezig is en mogelijk door de coronapandemie is verstoord. In de interviews gaf een student aan dat twijfels over het voortzetten van de opleiding een reden was om naar de psycholoog te gaan, en dat de psycholoog de student heeft kunnen motiveren en de juiste handvatten heeft kunnen bieden om de opleiding toch weer op te pakken.

Van de studenten die niet twijfelden aan het voorzetten van de opleiding verwachten de meesten nog steeds de opleiding te zullen afmaken. Er is een uitzondering: een student die eerst niet twijfelde, verwacht nu toch de opleiding niet af te maken. In de interviews met de psychologen is dit ook aan de orde gekomen: het kan voorkomen dat een student

in overleg met de psycholoog juist besluit de opleiding (tijdelijk) te staken, bijvoorbeeld om intensief in therapie te gaan.

Ongeveer een derde (36%) van de geënquêteerde studenten zegt dat de begeleiding van de psycholoog heeft bijgedragen aan het kunnen voortzetten van de opleiding. Van de studenten die aanvankelijk twijfels hadden over het voortzetten van de opleiding (12 studenten), vindt de helft (6) dat de begeleiding heeft bijgedragen aan het kunnen voortzetten van de opleiding. Twee studenten vinden niet dat de begeleiding daaraan heeft bijgedragen. De rest (4) antwoordt hierop neutraal.

Bij de studenten waar er een risico op vsv is, zien de psychologen dat er verschillende redenen zijn waarom studenten dreigen uit te vallen. Allereerst zijn er studenten die vanwege hun klachten niet in staat zijn om fysiek op school te verschijnen. Studenten met bijvoorbeeld depressieklachten kunnen soms niet uit bed komen of het huis verlaten, laat staan dat het lukt om naar school te gaan. Vaak komen deze studenten in beeld bij de psycholoog vanwege hun langdurige verzuim. Ook kan het zijn dat een student het perspectief op de toekomst verliest en zich acuut besluit uit te schrijven. Psychologen proberen de student dan positievere perspectieven te bieden, waardoor de student een weloverwogen beslissing kan nemen. Psychologen geven aan dat het dan vaak wel lukt om deze studenten de handvatten te bieden om de opleiding, direct of op een later moment, weer op te pakken.

Een andere factor die meespeelt op het risico op vsv bij studenten met een ondersteuningsvraag is de soort opleiding die zij volgen. Volgens één van de psychologen is het voor studenten die een opleiding volgen waarin er veel contact met anderen is, lastiger om naar hun stage te gaan dan voor studenten die bijvoorbeeld een technische opleiding volgen. Bij studenten Zorg en Welzijn (denk aan de kinderopvang of de ouderenzorg) zitten de klachten sneller in de weg, waardoor zij niet goed kunnen functioneren op stage en daardoor sneller uitvallen.

De psychologen hebben het bijdragen aan het algemene welzijn van de student voor ogen, het voorkomen van vsv is in de uitvoering van de pilot vooral een doel op de achtergrond. De psychologen zijn er niet op gericht om koste wat het kost vsv te voorkomen en ervaren ook geen druk om te sturen op het zoveel mogelijk voorkomen van vsv. Ze voelen zich vrij om te handelen in het belang van de student. Mocht hun inschatting en die van de student zijn dat het beter is dat de student zich (tijdelijk) uitschrijft, dan ondersteunen ze de student hierin, vanuit de ervaring dat een time-out op het juiste moment ook uitval op de langere termijn kan voorkomen.

2.2 Opbrengsten voor medewerkers

Naast de directe opbrengsten voor de studenten, heeft de pilot ook opbrengsten die neerslaan bij de medewerkers van de school. In deze paragraaf gaan we in op deze twee opbrengsten: ten eerste de professionalisering van medewerkers en ten tweede de voordelen voor ondersteuningsmedewerkers doordat de psychologen specifieke casussen oppakken.

Professionalisering en kennisdeling

Een van de vooraf gestelde doelen van de pilot is dat medewerkers in de ondersteuningsstructuur en in de onderwijsteams kunnen profiteren van de expertise van de psychologen, bijvoorbeeld door te sparren over casussen of door kennisdeling. Bij de start van de pilot waren de psychologen voornemens hieraan actief een bijdrage te leveren. Het streven was om hier niet alleen een formele structuur voor op te zetten, maar dat instellingspersoneel ook spontane en informele contactmomenten met de psycholoog zou benutten om kennis op te doen of om te sparren.

Uit de gesprekken met de studentpsychologen blijkt dat zij diverse ideeën hebben en de mogelijkheden zien om de kennisdeling met de instelling vorm te geven. De meest genoemde vormen zijn structureel aansluiten bij overleggen het verzorgen van trainingen of workshops aan het personeel en bijdragen aan andersoortige bijeenkomsten, zoals een conferentie of een ouderavond.

De meest voorkomende formele vorm van ondersteuning van de psychologen aan de medewerkers in de ondersteuningsstructuur is het bijwonen van overleggen. Tijdens deze overleggen wordt de psychologen gevraagd om vanuit hun expertise mee te denken over bepaalde casussen. Psychologen zien ook mogelijkheden om, naast begeleiding in groepsverband, docenten individueel te ondersteunen in hun casuïstiek.

Op twee scholen hebben psychologen trainingen kunnen organiseren voor het schoolpersoneel. Het betreft onder andere een training in het herkennen van en handelen bij mentale problemen bij studenten en een training over de invloed van de psychische problematiek op het leervermogen. Op de andere twee scholen was hier minder tijd voor, voornamelijk ten gevolge van het sluiten van de schoolgebouwen en de latere start van de pilot. Verder heeft op één school de psycholoog kunnen aansluiten bij andere formele evenementen, zoals een ouderavond en een conferentie.

Verschillende docenten gaven aan dat zij op individueel niveau terloops (informeel) contact hebben gehad met de studentpsycholoog over één van hun studenten en dat zij dit als prettig en leerzaam hebben ervaren. Het contact met de psycholoog biedt hen andere perspectieven op een casus. Ook ondersteuningsmedewerkers schakelen graag met de psycholoog op het moment dat zij twijfelen over de beste aanpak voor een student. De psycholoog biedt hen dan een ander referentiekader, waardoor de vraag of het gedrag van een student begrijpelijker wordt en in mindere mate wordt geproblematiseerd en als afwijkend wordt gezien.

Overnemen casussen van zittende ondersteuningsmedewerkers

Medewerkers uit de ondersteuningsstructuur van enkele scholen geven nadrukkelijk aan blij te zijn dat de psycholoog een aantal casussen kan overnemen. Niet alleen vanwege de specifieke expertise van de psycholoog, maar ook omdat het de andere ondersteuningsmedewerkers, zoals smw'ers, de ruimte geeft om zich op andere casussen te concentreren die meer aansluiten op hun eigen expertise. Eén van de psychologen vertelde dat zij op de eerste dag binnen de instelling een hele stapel casussen toegeschoven kreeg, waarvoor de instelling tot dan toe niet de capaciteit had. Alle psychologen gaven aan dat ze meteen of na iets langere tijd een volle agenda hadden.

2.3 Deelconclusie

De pilot heeft voor studenten de volgende opbrengsten:

- De *toegang* tot ondersteuning door een psycholoog voor de studenten is eenvoudiger geworden. Hierdoor is de drempel voor studenten om zich tot een psycholoog te wenden lager geworden.
- Studenten profiteren van de *begeleiding* die ze krijgen van de psycholoog. Zij zijn positief over de gesprekken en geven aan handvatten te krijgen die hen helpen, onder meer in het kunnen voortzetten van de opleiding.
- De psychologen pakken de problematiek veelal zelf op binnen de ongeveer tien gesprekken die zij hebben, waarbij *doorverwijzing* niet aan de orde is. Waar wel sprake is van doorverwijzing, kan de psycholoog de wachtlijst feitelijk niet korter maken, maar doordat een psycholoog kan helpen om de student gericht op de juiste plek terecht te laten komen, en doordat zij kan helpen bij de communicatie met de externe ggz-instelling, is het aannemelijk dat studenten toch eerder op de juiste plek terecht komen.

Het risico op vsv is bij sommige studenten wel en bij sommigen niet aanwezig.

- Een flinke groep studenten die begeleid zijn door de psychologen, twijfelt naar eigen zeggen niet over het vervolgen van de opleiding. Hoe groot deze groep is valt niet precies te zeggen. Dat neemt niet weg dat deze studenten vinden dat ze baat hebben bij de ondersteuning. Daarnaast kan het zijn dat er een latent risico op vsv is bij deze groep.
- Van de studenten die wel twijfelden over het voortzetten van de opleiding, zegt een deel dankzij de ondersteuning van de psychologen te verwachten de opleiding met diploma af te ronden. Onder deze groep is er echter ook een deel dat nog niet overtuigd is de studie te zullen afronden. Hierbij moet rekening gehouden worden met het feit dat veel begeleidingstrajecten nog niet waren afgerond op het moment dat de studenten bevraagd werden.
- Verder zijn er incidentele gevallen waarbij het (tijdelijk) uitschrijven bij de opleiding juist de oplossing is. Het is moeilijk te zeggen of deze gevallen daadwerkelijk tot een toename van het vsv leiden, aangezien we niet weten in hoeverre de student op een later moment alsnog zou zijn uitgevallen of zich op een later moment weer inschrijft.

De aanwezigheid van de psychologen biedt ook voordelen voor de medewerkers in zowel de onderwijsteams als de ondersteuningsstructuur.

- Het sparren met de psychologen wordt door diverse medewerkers van de scholen als erg waardevol benoemd. Dit geldt voor de medewerkers uit de ondersteuningsstructuur, maar ook enkele docenten geven aan waardevol te hebben kunnen sparren met de psycholoog.
- Er zijn echter ook ondersteuningsmedewerkers en psychologen die vinden dat de kennisuitwisseling nog onvoldoende uit de verf is gekomen. Dit is genoemd op twee scholen waarbij de oorzaak ligt in de coronapandemie, maar ook in de landing van de psycholoog in de onderwijsinstelling.
- Het is een voordeel dat de psychologen de andere medewerkers specifieke casussen, veelal zwaardere en complexere dossiers, uit handen nemen waardoor zij hun handen vrij hebben voor andere casussen die meer aansluiten bij hun expertise.

3 Doorontwikkeling van de pilot

Wanneer de perspectieven van de studenten, het schoolpersoneel en de psychologen naast elkaar worden gelegd, worden de geleerde lessen van de pilot goed zichtbaar. Op basis hiervan formuleren we een aantal condities die noodzakelijk worden geacht voor een succesvolle uitvoering van de ggz-ondersteuning in de scholen.

3.1 Sterke punten

Laagdrempeligheid

Laagdrempeligheid werd door alle betrokkenen bij uitstek het vaakst genoemd als succesfactor. We onderscheiden laagdrempeligheid in het zoeken van hulp, en laagdrempeligheid om praktische redenen.

- De school is voor veel studenten een vertrouwde omgeving en studenten hoeven minder en kleinere stappen te zetten om hulp te zoeken. Dit is van belang, omdat studenten, al dan niet door eerdere negatieve ervaringen met hulpverlening, de drempel om hulp te zoeken hoog is. De psychologen gebruiken de begeleiding van de student gedeeltelijk om samen te kijken naar toekomstige hulpverlening en zo vertrouwen bij de student in die hulpverlening weer op te bouwen. Eén psycholoog noemt dat voor studenten uit een milieu waar een taboe heerst rondom mentale gezondheid, er een extra drempel is om extern ggz-ondersteuning te zoeken. De laagdrempelige ggz-ondersteuning in de school zou voor deze studenten daarom van extra waarde kunnen zijn.
- De laagdrempeligheid van de pilot uit zich ook in praktische aspecten. De studenten zeggen geen moeite gehad te hebben om snel een eerste afspraak met de psycholoog te maken, en dat dit komt door goede bereikbaarheid van de psycholoog en het lage aantal contactpersonen in de toeleiding naar de psycholoog. Daarbij komt dat studenten tussen hun lessen door naar een afspraak met de psycholoog kunnen, waardoor ze (meestal) geen lessen hoeven te missen. Tenslotte hebben studenten met weinig financiële middelen nu ook toegang tot hulpverlening. Voor hen is de begeleiding binnen de school kosteloos.

Laagdrempeligheid is belangrijk, maar maximale laagdrempeligheid leidt niet automatisch tot de meest effectieve inzet van de psycholoog. De laagdrempeligheid is afhankelijk van het traject (het aantal tussenpersonen) dat een student langs moet om met de psycholoog in contact te komen en de bekendheid die aan de ggz-ondersteuning wordt gegeven. Rekening houdend met de toestroom van studenten en met de meest effectieve inzet van de psychologen als uitgangspunt, kunnen de scholen variëren in de laagdrempeligheid door bewuste keuzes te maken in de bekendheid en de toegankelijkheid van de ggz-ondersteuning.

De 'klik'

Wat de studenten het vaakst als succesfactor noemen in de interviews is de 'klik' die ze met de studentpsycholoog hebben. Ze voelen zich op hun gemak, voelen zich gehoord en boeken vooruitgang aan de hand van de opdrachten en handvatten die psychologen hen bieden. Ook het vertrouwen in de studentpsycholoog is voor studenten een belangrijke

factor. Eén van de studenten vertelde meer bereid te zijn om hard te werken aan het eigen herstel voor de studentpsycholoog dan voor andersoortige hulpverleners die in het verleden hulp boden. Een andere student vertelt dat de jonge leeftijd van de psycholoog bijdraagt aan de klik. Ondersteuningsmedewerkers van een van de scholen geven aan dat ze blij zijn dat de psycholoog een vrouw is, omdat hun hele team momenteel uit mannen bestaat. Voor sommige studenten kan het prettiger zijn om met een vrouw contact te hebben.

Korte lijnen tussen onderwijsinstelling en ggz-ondersteuning

Zowel de medewerkers van de scholen als de psychologen vinden het snelle contact met elkaar waardevol. Ze ervaren het als een meerwaarde dat er korte lijntjes zijn tussen de ggz-ondersteuning van een student en diens docent, mentor of ondersteuningsmedewerker. Er kan door onderwijspersoneel en ondersteuners snel worden opgeschaald en andersom kan een psycholoog informatie krijgen van docenten of ondersteuningsmedewerkers van de student. Een medewerker uit het ondersteuningsteam verwoordt dit als: 'daar waar onderwijs en zorg samenkomen, ontstaan nieuwe uitkomsten voor de student'.

Vorbereiding komst psycholoog

Psychologen geven aan veel baat te hebben gehad bij een goede voorbereiding van hun komst door de school. De start bestond onder meer uit een kennismakingsronde langs de belangrijkste collega's en een selectie van casussen waarmee de psycholoog meteen aan de slag kon. Het tegendeel is ook waar: daar waar er minder was voorbereid, duurde het langer voordat de psycholoog echt met de studenten aan het werk kon en een volledige caseload had (zie ook paragraaf 3.2 Zichtbaarheid in de school). Voor medewerkers van het ondersteuningsteam was aanvankelijk niet helder voor welke vraagstukken ze de psycholoog konden inzetten en de psycholoog zelf had nog geen zicht op mogelijke casussen. Corona en ziekte van een centrale medewerker in het ondersteuningsteam in een van de scholen, waren mede debet aan de wat moeilijkere landing in de school.

Expertise psycholoog

Zowel ondersteuningsmedewerkers en onderwijsgevend personeel van de school als psychologen zelf zagen een meerwaarde in de aanvullende expertise die de psychologen meebrachten. Het gaat hierbij vooral om kennis en handelingsbekwaamheid bij zwaardere of complexere casussen ofwel de ggz-problematiek. Zo kunnen psychologen casussen multi-systemisch benaderen, wat het huidige ondersteuningsteam van de school niet altijd kan. Daarbij is expertise van de psycholoog noodzakelijk om een student (kortdurende) behandeling te bieden.

3.2 Knelpunten

De studenten noemden in de interviews nagenoeg geen nadelen of knelpunten wat betreft hun ervaringen met de studentpsycholoog. De psychologen zelf en onderwijs- en ondersteuningsmedewerkers van de scholen ervoeren op organisatorisch gebied een aantal knelpunten.

Zichtbaarheid in de school

Een aantal keer wordt de lage zichtbaarheid en vindbaarheid van de psychologen aan het begin van de pilot genoemd. Eerder hebben we gezien dat de studentpsychologen onderdeel zijn van het ondersteuningsteam. Studenten bereiken de psycholoog via dezelfde weg waarmee ze met mogelijke andere ondersteuners/begeleiders in contact komen (veelal via een mentor/slb'er en zorgcoördinator) en in een aantal gevallen benaderen de studenten de psychologen zelf. Er is geen formele, directe link tussen de psychologen en onderwijsteams. Deze keuze is bewust gemaakt om te voorkomen dat er ondersteuningsvragen bij de psychologen terecht komen, die ook door andere expertises kunnen worden opgepakt. Dit kan zorgen voor een lage zichtbaarheid van de psycholoog in de school.

Een mogelijk nadeel hiervan is, dat als er vertragingen zitten in de route voor studenten naar de psycholoog, het langer kan duren voor de psycholoog de studenten met een ggz-ondersteuning bereikt. Meer zichtbaarheid kan er dan aan bijdragen dat deze studenten de psycholoog ook via andere routes bereiken, en de zorg dus laagdrempeliger wordt. Aangezien de situatie per school verschilt, verdient het aanbeveling om per school bewuste keuzes te maken in zichtbaarheid en laagdrempeligheid. Zo heeft een van de psychologen het initiatief genomen zelf langs klassen te gaan, wat in de situatie van een kleine school een goede oplossing bleek. Een ondersteuningsmedewerker merkte daarover op dat het ook goed paste bij het 'outreaching' karakter van de ondersteuning in de school. Op de grote locaties van grote scholen is dit een minder voor de hand liggende keuze.

Aantal gesprekken

Het andere meest genoemde knelpunt is het aantal gesprekken dat psychologen per casus mogen voeren. In de aanloop naar de pilot is gesproken over een maximum aantal van tien gesprekken. Dit bleek niet voor alle casussen voldoende. De psychologen en de scholen zijn hier dan ook flexibel mee omgegaan. In sommige gevallen komen studenten pas rond het zevende gesprek tot de kern van hun probleem en kan de psycholoog pas beginnen met gerichte begeleiding. Psychologen zien echter ook de voordelen van de richtlijn. Het helpt hen met het inrichten van de begeleiding en het geeft studenten ook zicht op de voortgang van hun eigen traject. Zij weten in welke fase zij ongeveer zitten, bijvoorbeeld of zij nog middenin de begeleidingstraject zitten of dat ze al richting afronding gaan. Wanneer een afronding in ongeveer tien gesprekken niet haalbaar blijkt, kan dat als criterium gelden voor het zoeken van externe ggz-ondersteuning, waarbij de studentpsycholoog een vinger aan de pols kan houden zolang de student op de wachtlijst staat.

Late overdracht casussen

Uit gesprekken met hulpverleners op school, docenten en mentoren blijkt dat sommige hulpvragen van studenten soms onnodig lang in de onderwijsteams blijven hangen en pas laat de ondersteuningsstructuur bereiken. Zij herkennen dat onderwijsmedewerkers met goede intenties de student met een ondersteuningsbehoefte soms te lang zelf onder hun hoede nemen. Dit komt onder andere doordat zij de student niet uit het oog willen verliezen of doordat het onderliggende probleem niet altijd direct zichtbaar is. Ondersteuningsmedewerkers zien dit gebeuren bij onderwijspersoneel van zorgopleidingen, omdat deze docenten soms een natuurlijke neiging hebben tot zorg

verlenen. Maar het komt ook voor bij hele andere opleidingen, zoals techniek. Daar spelen vaak onbekendheid met wat medewerkers in de ondersteuningsstructuur kunnen doen en de gedachte dat de docenten problemen zelf moeten oplossen een rol. Een voordeel van de pilot is juist dat er geen sprake hoeft te zijn van een eenmalige overdracht naar de ggz, maar dat de ondersteuning in samenwerking tussen de psycholoog en andere medewerkers geboden kan worden, dankzij de korte lijnen in de school.

Vanwege dit fenomeen kan het ook voorkomen dat er bij problematiek die om ggz-ondersteuning vraagt laat wordt opgeschaald. Wanneer de ggz-ondersteuning extern belegd is, werpt dit een extra drempel op. Het snel intern kunnen opschalen naar ggz-ondersteuning draagt dus bij aan het sneller verkrijgen van passende begeleiding voor de student. Bijkomend voordeel is dat docenten zich daardoor meer op het onderwijs kunnen richten.

Inschakelen crisisdienst

Eén van de psychologen heeft tweemaal de crisisdienst moeten inschakelen. Aangezien een psycholoog op school niet als natuurlijk verwijzer wordt gezien, is er altijd tussenkomst van de huisarts noodzakelijk. Dit werkt vertragend en ook de huisartsen in deze twee gevallen gaven aan dat de psycholoog op school een beter beeld van de student op dat moment heeft en ook ter plaatse is. Om de betreffende student de noodzakelijke ondersteuning te kunnen bieden, heeft de psycholoog in deze gevallen afspraken met andere studenten op het laatste moment moeten verplaatsen.

3.3 Noodzakelijke condities

Aan de betrokkenen is gevraagd wat zij minimaal nodig achten om de ggz-ondersteuning in de onderwijsinstelling goed tot zijn recht te laten komen. Ook uit de ervaren succesfactoren en knelpunten komen een aantal voorwaarden naar voren. We bespreken deze voorwaarden in deze paragraaf.

Inbedding in de ondersteuningsstructuur van de school

Medewerkers van de scholen en de psychologen zijn het erover eens dat een gedegen inbedding binnen de instelling essentieel is voor het succes van de pilot. Dat betekent dat er heldere afspraken nodig zijn over de positie van de psycholoog. Het helpt als de psycholoog vanaf het begin structureel kan deelnemen aan de relevante overleggen in de ondersteuningsstructuur, waar casussen besproken worden. Ook moeten de psycholoog en de medewerkers de ruimte krijgen om elkaar te leren kennen en wordt dit idealiter door de school gefaciliteerd en gepland. De mogelijkheid om zich goed voor te stellen, ook aan docenten en studenten, vinden de psychologen belangrijk. Wanneer zij beter vindbaar zijn, wordt hun expertise ook vaker benut door docenten, bijvoorbeeld door even te sparren. Medewerkers uit de ondersteuningsstructuur zien voor zichzelf een rol in het begeleiden van het inbeddingsproces van de psycholoog. Psychologen zijn zich ervan bewust dat dit proces tijd kost, maar als zij zichzelf kunnen pitchen en actief (persoonlijk) contact zoeken met medewerkers, vinden zij sneller hun weg in de organisatie. De grootte van de school en het aantal dagen dat de psycholoog op de school aanwezig is, is ook bepalend voor de bekendheid en de rol in de structuur.

Er moet rekening gehouden worden met de balans in het aantal werkdagen van de psycholoog op school en de omvang van de tijd die aan bijvoorbeeld overleg en kennisdeling wordt besteed. Naarmate de psycholoog minder dagen per week op school is, is de impact van deze andere werkzaamheden groter. Deze tijd kan niet aan de begeleiding van studenten worden besteed.

Affiniteit met beroepsonderwijs

Docenten vinden het van cruciaal belang dat de psycholoog affiniteit heeft met en kennis heeft van het beroepsonderwijs en zijn context. Daarmee doelen zij op bekendheid met het reilen en zeilen in het onderwijs, zodat bijvoorbeeld adviezen die zij geven realistisch zijn in de context van het onderwijs. Adviezen over maatwerk en het rekening houden met alle individuele behoeften van studenten zijn soms makkelijker gegeven dan uitgevoerd. Ook van belang is enige kennis van relevante regelgeving, bijvoorbeeld rondom verzuim en vsv.

Veilige omgeving voor de student

Tenslotte is het hebben van een 'klik' ofwel een vertrouwensband met de psycholoog voor studenten een voorwaarde om meer te investeren in hun eigen behandelingsproces. Ze zijn sneller bereid zich open te stellen en harder te werken wanneer zij de psycholoog vertrouwen en zich gehoord voelen. Belangrijke factoren die bijdragen aan het opbouwen van deze band zijn de affiniteit van de psycholoog met het mbo en de bijbehorende doelgroep en dat psychologen voldoende tijd hebben om dieperliggende ondersteuningsvragen van studenten boven tafel te krijgen. Verder noemen studenten ook de warme persoonlijkheid van de psycholoog als reden waardoor zij zich veilig voelen.

3.4 Mogelijkheden doorontwikkeling

Bij eventuele verlenging van de pilot zien psychologen mogelijkheden voor verdere doorontwikkeling.

- De psychologen zien mogelijkheden om meer aan *preventie* te doen op het gebied van de mentale gezondheid van studenten. De psycholoog is nu alleen actief als het al fout is gegaan. Preventieve middelen, zoals trainingen of de advisering daarover, kunnen de kans op zware problematiek wellicht verkleinen.
- De psychologen krijgen vanuit verschillende kanten uit de onderwijsinstelling verzoeken om ook studenten van niveau 2 te begeleiden. Een *uitbreiding naar niveau 2* is dus een mogelijkheid, hoewel er bij sommige scholen juist voor niveau 1 en 2 al een studentpsycholoog beschikbaar is.

3.5 Deelconclusie

De pilot laat een aantal sterke punten van ggz-ondersteuning in de school zien:

- Het belangrijkste en meest genoemde sterke punt is het *laagdrempelige karakter* van deze vorm van ggz-ondersteuning. Studenten hoeven in het voortraject minder contacten aan te gaan met (onbekende) tussenpersonen en krijgen ondersteuning op een voor hen bekende plek. Voor de school is het prettig dat de psycholoog bekend is.

- Een goede voorbereiding door de school zorgt ervoor dat de psycholoog snel aan de slag kan. De goede voorbereiding bestaat ondermeer uit een kennismaking met de belangrijkste collega's in de school en het voorbereiden van casussen voor de psycholoog.
- De psycholoog brengt expertise met zich mee die de school niet altijd in huis heeft. Daardoor kunnen complexere casussen en zwaardere problematieken sneller worden aangepakt en gerichtere begeleiding worden geboden.

Ook komen er wat knelpunten aan het licht:

- In principe maakt de psycholoog deel uit van het ondersteuningsteam en is er geen directe formele link met de onderwijsteams. Dit is bedoeld om ervoor te zorgen dat psychologen niet overspoeld raken met vragen die door andere expertises kunnen worden opgepakt. Het kan echter de zichtbaarheid van de psycholoog in de school beperken.
- Als een psycholoog weinig dagen per week aanwezig is op school, kunnen andere activiteiten zoals het bijwonen van overleggen en kennisdeling zwaar drukken op de tijd die de psycholoog overhoudt om studenten te begeleiden.

Om de ggz-ondersteuning in de school van meerwaarde te laten zijn, blijken een aantal condities noodzakelijk:

- Voor de onderwijsinstelling betekent dit dat zij zich voldoende moeten voorbereiden op de komst van de psycholoog, door onder andere een plan te maken voor de positionering en de inbedding van de psycholoog ten opzichte van de bestaande ondersteuningsstructuur, vooraf casussen te selecteren en een uitgebreide kennismaking te faciliteren.
- Psychologen moeten affiniteit hebben met de doelgroep mbo-studenten en bekend zijn met het reilen en zeilen en de wetgeving van het beroepsonderwijs. Ook is aan hen de taak een veilige omgeving te creëren voor de student, zodat die optimaal begeleid kan worden.

4 Conclusies

In dit onderzoek is nagegaan of het aanbieden van ggz-ondersteuning binnen de mbo-scholen een bijdrage kan leveren aan het voorkomen van voortijdig schoolverlaten (vsv). We hebben onderzocht of de pilot 'ggz in het mbo', waarin studentpsychologen worden ingezet om deze ondersteuning te bieden, hiervoor de condities creëert. Het onderzoek betreft geen effectmeting van de pilot op de vsv-cijfers.

Onze **hoofdconclusie** luidt dat de inzet van studentpsychologen condities creëert voor het voorkomen van vsv. Deze conclusie trekken wij op grond van de volgende constatering.

- De toegang tot ggz-ondersteuning is dankzij de pilot laagdrempeliger geworden. In de pilot is het traject aanmerkelijk korter en eenvoudiger. Dit maakt het aannemelijk dat een aantal risico's kleiner wordt, namelijk dat problematiek van studenten onnodig verergert terwijl zij op de wachtlijst voor externe ggz staan en dat zij mogelijk ergens in dit traject afhaken, en het risico dat de mbo-school de studenten uit beeld verliest.
- De ondersteuning die de psychologen kunnen bieden is grotendeels aanvullend op de expertise die al in de scholen aanwezig is en sluit over het algemeen aan bij de behoefte van de studenten die met de pilot zijn bereikt.
- Bij in ieder geval een deel van de doelgroep die met pilot wordt bereikt, is er een risico op vsv. De ggz-ondersteuning draagt er voor een deel van deze groep aan bij dat zij de opleiding toch verwachten af te maken.
- Voor studenten waar geen of weinig sprake lijkt te zijn van risico op vsv, draagt de inzet van de psychologen bij aan hun welzijn.

In het onderstaande gaan we in op de beantwoording van de afzonderlijke deelvragen.

Wat is de meerwaarde van de pilot (het ggz-aanbod in de instellingen) ten opzichte van het reguliere ggz-aanbod? In het bijzonder: wat is de opbrengst van de pilot ten aanzien van het voorkomen van vsv?

We beantwoorden eerst de drie deelvragen waarin deze onderzoeksvraag uiteenvalt.

Hoe ziet het traject om toegang te krijgen tot ggz-ondersteuning eruit zonder de pilot?

Het bereiken van ggz-ondersteuning via de reguliere structuur, zonder pilot, gaat over veel schijven (huisarts, eventueel praktijkondersteuner, wijkteam) en duurt lang.

Hoe ziet het traject om toegang te krijgen tot ggz-ondersteuning eruit (beoogd)?

In de pilot verloopt de aanmelding voor de psycholoog in principe via het reguliere traject voor ondersteuning in de scholen. Dit traject meestal van een slb'er naar een zorgcoördinator en/of andere ondersteuningsmedewerker.

Hoe ziet de uitvoering van de pilot eruit?

De psychologen hebben een plek in de ondersteuningsstructuur en nemen een deel van de caseload op zich die bij het ondersteuningsteam binnenkomt. Dit betreft casussen die zwaar en complex zijn, waardoor hiervoor normaal gesproken zou moeten worden opgeschaald naar externe ggz-ondersteuning. De psychologen hebben voornamelijk contact met de collega's uit het ondersteuningsteam, en meer op incidentele basis met

onderwijsmedewerkers. Op een aantal scholen lagen casussen al klaar bij de start van de werkzaamheden van de psycholoog. Het sluiten van de schoolgebouwen ten gevolge van de Coronapandemie heeft veel impact gehad op de pilot. De begeleiding van studenten kon alleen nog op afstand worden gegeven. Het bemoeilijkte het opbouwen van de relaties tussen de psycholoog en de medewerkers van de school en het delen van kennis.

Wat zijn de opbrengsten van de pilot?

We onderscheiden opbrengsten van de pilot die direct voor de student merkbaar zijn van opbrengsten die betrekking hebben op (de medewerkers van) de onderwijsinstelling. Voor de studenten is ten eerste merkbaar dat zij veel sneller toegang hebben tot ggz-ondersteuning dan zonder pilot. Sommige studenten stonden al op een wachtlijst voor externe ggz-ondersteuning. Studenten zijn tevreden over de toegang en de bereikbaarheid van de psychologen. Dankzij de pilot is het traject om ggz-ondersteuning te krijgen eenvoudiger en korter. Over het algemeen vindt het eerste gesprek plaats binnen 2 à 3 weken na aanmelding bij psycholoog, terwijl dit in de reguliere, externe zorg tot zo'n 10 weken kan duren, met ook nog een complexer voortraject. De studenten zijn overwegend tevreden over wat de psychologen hen kunnen bieden. Het geeft ze onder meer handvatten die helpen bij het voortzetten van de opleiding. Daarnaast noemen medewerkers en de psychologen zelf voordelen van de inzet van de psychologen bij doorverwijzing naar externe ondersteuning.

Ondersteuningsmedewerkers van de scholen waarderen dat zij kunnen sparren met de psychologen, zij zijn positief over de expertise die zij meebrengen. Onderwijsmedewerkers hebben over het algemeen minder contact gehad met de psychologen. Ook ervaren de ondersteuningsmedewerkers het als een groot voordeel dat de psychologen hen een deel van het werk uit handen kunnen nemen. De extra capaciteit wordt dus ook gewaardeerd. Hieruit concluderen we niet dat de psychologen vooral extra handen bieden in de zorg aan studenten, omdat de scholen wel degelijk een beroep doen op hun specifieke expertise.

In hoeverre draagt de pilot eraan bij dat studenten hun schoolloopbaan succesvol kunnen voltooien?

Het lijkt aannemelijk dat de ggz-ondersteuning bijdraagt aan het voorkomen van vsv. Van een deel van de studenten weten we dat zij een hoog verzuim hadden, wat een voorbode is voor vsv. Ook is bekend dat vsv hoger is onder studenten met ondersteuningsbehoeften. Een deel van de studenten die begeleid worden, zegt te hebben getwijfeld over het voortzetten van de opleiding, en geeft ook aan dankzij de interventies van de psycholoog te verwachten de opleiding af te maken.

Anderzijds zijn er ook studenten die nog steeds twijfels hebben bij het voortzetten van de opleiding. En er zijn studenten die wel een ondersteuningsbehoefte hadden, maar niet twijfelden over het voortzetten van hun opleiding. Het lijkt er dus op dat de opbrengsten van de pilot ook neerslaan bij studenten zonder risico op vsv, hoewel het natuurlijk mogelijk is dat studenten zich niet bewust zijn van dit risico.

Welke leerpunten zijn er voor het vervolg van de pilot?

Wat zijn de sterke punten van de pilot?

Meeste genoemde sterke punten zijn de laagdrempeligheid van de pilot en de expertise van de psychologen.

- Ggz-ondersteuning krijgt dankzij de pilot een laagdrempeliger karakter voor studenten. Doordat de weg er naartoe eenvoudiger en korter is, studenten binnen de muren van de school kunnen blijven en er geen financiële belemmeringen zijn, is de drempel lager om te kiezen voor ondersteuning van een psycholoog. Dit is een voordeel dat vooral door ondersteuningsmedewerkers genoemd wordt.
- Daarnaast is de expertise van de psychologen een sterk punt. Het is evident dat in de meeste gevallen de expertise van de psycholoog een aanvulling is op wat er in de school aanwezig is, ondanks dat er soms wat overlap aanwijsbaar is met de bestaande expertise in de school, en dat het soms moeilijk is een exacte grens te bepalen wanneer inzet van de psycholoog noodzakelijk is.
- Een goede voorbereiding van de komst van de psycholoog draagt eraan bij dat de psycholoog snel van start kan gaan. De voorbereiding betreft onder meer het klaar hebben liggen van casussen en een kennismakingsronde langs de belangrijkste collega's.

Welke knelpunten worden in de uitvoering van de pilot ervaren?

De studenten noemden nagenoeg geen nadelen of knelpunten. De psychologen zelf en onderwijs- en ondersteuningsmedewerkers benoemden enkele aandachtspunten, die echter niet voor iedere school golden. In een aantal gevallen zijn de volgende zaken genoemd: de opstart die tijd meer kostte dan verwacht (mede door corona), zichtbaarheid die past bij de omvang van de school en bijdraagt aan een effectieve inzet van de psycholoog, het nodig hebben van een groter aantal gesprekken bij sommige casussen en het kunnen inschakelen van de crisisdienst.

Welke condities zijn nodig om de sterke punten te continueren c.q. uit te bouwen en de knelpunten aan te pakken?

Er zijn voorwaarden genoemd ten aanzien van de organisatie en ten aanzien van de psychologen.

- Om de aanwezigheid van de psycholoog goed en snel te kunnen benutten, zijn een goede kennismaking bij de start tussen de psycholoog en andere collega's en het maken van afspraken over wie wat oppakt noodzakelijk. Dit betreft het voor de komst van de psycholoog verzamelen van casussen. De afspraken kunnen verder betrekking hebben op het bewaren van het evenwicht tussen deelname aan noodzakelijke overleggen en de tijd die beschikbaar is voor de daadwerkelijke begeleiding van studenten.
- Van de kant van de psycholoog zijn kennis van het mbo-veld en affiniteit met de doelgroep voorwaarden. Dit moet bijdragen aan een veilige omgeving voor de student.

Aanbevelingen

Op grond van de opbrengsten van de pilot zoals ze uit dit onderzoek naar voren komen, verdient het aanbeveling om de pilot voort te zetten. Bij voorzetting van de pilot bevelen wij aan om aandacht te besteden aan de volgende punten.

- Bereid als school de komst van de psycholoog voor door voorafgaand aan de komst al te bepalen welke casussen door de psycholoog opgepakt zouden kunnen worden en een intensieve kennismaking te faciliteren. Een uitwisseling van expertisegebieden moet hier onderdeel van uitmaken, om te komen tot maximale complementariteit.
- De situatie per school verschilt. Maak daarom als school eigen bewuste afwegingen in de zichtbaarheid van de psycholoog, die bepalend zijn voor de mate van laagdrempeligheid. Houd daarbij rekening met de toestroom van studenten en hoe de psycholoog het meest effectief kan worden ingezet.
- Heb oog voor de balans tussen tijd die aan begeleiding van studenten wordt besteed en andere werkzaamheden zoals overleg en kennisdeling.
- Onderzoek mogelijkheden om sneller of direct de crisisdienst in te kunnen schakelen.